

KONU: 1

TEMEL İŞLETMECİLİĞE
GİRİŞ

BİRİNCİ BÖLÜM: İŞLETME BİLİMİ VE İŞLETMEYİ TANIYALIM

1. İŞLETME ve İLİŞKİLİ KAVRAMLAR

1.1. İşletme Kavramı ve İşletmenin Amaçları

1.2. Girişim Kavramı

1.3. Girişim ve Yönetici Kavramları

1.3.1. Girişimci

1.3.2. Yönetici

1.4. İşletme Yönetimi

1.5. İşletme ve Çevresi

1.5.1. Genel Çevre

1.5.2. İş Çevresi

1. İŞLETME ve İLİŞKİLİ KAVRAMLAR

1.1 İşletme Kavramı ve İşletmenin Amaçları

“İşletme kar sağlamak için ve toplumsal ihtiyaçları tatmin etmek için mal ve hizmet üreten, örgütlü bir çabadır”.

İşletmeler iktisadi mallar ve hizmetler üretmekte ya da pazarlamaktadırlar. İktisadi malların iki önemli özelliği bulunmaktadır:

1.1. İşletme Kavramı ve İşletmenin Amaçları

Bunlardan birincisi; insanların ihtiyaçlarını giderme özelliği bulunması, yani faydalı olmalarıdır.

İkincisi ise kıt olmalarıdır. İktisadi mallar ve hizmetler genellikle üretim faaliyeti sonucunda ortaya çıkarılmaktadır. Üretim yapmak için ise üretim faktörleri – emek, doğa ve sermaye – biraraya getirilmelidir.

1.1. İşletme Kavramı ve İşletmenin Amaçları

İşletmelerin genel ve özel amaçlar olmak üzere iki tür amaçları bulunmaktadır. İşletmenin başlıca genel amaçları şu şekilde belirtilebilir:

- Uzun dönemde kar elde etmek,
- Topluma hizmet etmek yoluyla sosyal sorumluluk işlevini yerine getirmek,
- Varlığını sürdürmek ve büyümek.

1.1. İşletme Kavramı ve İşletmenin Amaçları

İşletmelerin özel amaçları ise şu şekilde belirtilebilir:

- Müşteri ve tüketicilere daha kaliteli mal ve/veya hizmet sunmak,
- Çalışanlara iyi ücret verme ve çalışma koşullarını iyileştirme,
- Çalışanlarını eğiterek kendilerini geliştirme ve meslekte ilerleme olanak ve fırsatları yaratmak,
- Çalışanlara istikrar içinde sürekli istihdam sağlamak.

1.2. Girişim Kavramı

İşletme ile girişim kavramları çoğu zaman aynı anlamda kullanılmaktadır. Ancak bu iki terimin değişik anlamlarda da kullanıldığı görülmektedir.

İşletme ile girişim arasında ayırım yapanlar, girişimi işletmeye göre daha geniş bir varlık olarak kabul etmektedirler. Bu görüşe göre işletme teknik bir birimdir fabrika, atölye, mağaza gibi. Girişim ise hukuki, iktisadi ve mali bir birimdir; bir veya birden çok işletme kurup işleten bir varlıktır.

Bu sunumda iki terim de aynı anlamda kullanılacaktır.

1.3. Girişim ve Yönetici Kavramları

Ekonomik mal ve hizmetlerin üretilmesi ve pazarlanması amacıyla, üretim faktörlerinin gerek temin edilmeleri gerekse bir düzen içinde kullanılmalrı için bazı kişi ya da kişilerin liderlik etmeleri gerekmektedir. İşletmenin ilk kuruluş fikrinden başlamak üzere belirli görevleri (kim veya kimlerin, neyin, nasıl, nerede, ne zaman niçin üretileceğine karar vermesi gibi) üstlenecek bazı kişi ve kişilere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu kişiler işletme içindeki durumlarına göre girişimci ya da yönetici olmak üzere iki grupta toplanmaktadır.

1.3.1 Girişimci

Girişimci ekonomik mal veya hizmet üretmek ve/veya pazarlamak için üretim faktörlerini ele geçirip, düzenli bir şekilde biraraya getiren, kar amacı güden ve girişimlerinin sonucu doğabilecek tüm risklere katlanan kişidir. Giriřimcilerin sahip oldukları bazı ortak kişisel özellikleri bulunmaktadır. Bunlar; risk alma, yaratıcılık ve de girişkenlik olarak belirtilebilir.

Girişimci işletmenin hem sahibi hem de yöneticisi olabilmektedir. Bununla birlikte girişimci yönetim görevini başkalarına da devredebilmektedir. Özellikle büyük işletmelerde yönetim işlevi profesyonel yöneticiler tarafından yerine getirilmektedir.

1.3.2. Yönetici

Yönetici; kar ve riski başkasına ait olmak üzere ekonomik mal veya hizmet üretmek ve/veya pazarlamak için üretim faktörlerini ele geçirip, düzenli bir şekilde bir araya getiren ve bu şekilde kurulan ya da çalışmakta olan işletmeyi amacına uygun çalıştırma sorumluluğu olan kişi olarak tanımlanabilir.

1.3.2. Yönetici

Bir işletmenin yönetim piramidinde yer alan yöneticiler farklı sorumlulukların ışığında farklı işler yapmakta ve farklı düzeylerde çalışmaktadırlar. İşletme piramidinin en üst seviyesinde bulunanlar üst düzey yönetici olarak anılmaktadırlar ve bu kişiler işletmenin genel anlamda her birimindeki tüm işlerin uygun bir şekilde yönetilmesinden ve birimler arasında koordinasyondan sorumludurlar. Piramidin orta katmanında görev alan yöneticiler ise orta düzey yöneticiler olarak anılmaktadırlar. Bölüm müdürleri, kısım müdürleri veya müdür yardımcıları orta düzey yönetici örnekleridir. Piramidin en alt kısmındaki yöneticiler ise alt düzey yöneticiler olarak belirtilebilir.

1.4. İşletme Yönetimi

İşletme yönetimi, belirli bir amaca ulaşmak için insanların faaliyetlerini:

- Planlamak,
- Örgütlemek,
- Düzenlemek (koordinasyon),
- Yöneltmek,
- Denetlemek olarak tanımlanabilir.

İşletme yönetiminin belli başlı görevleri şu şekilde sıralanabilir:

- İşletme politika ve amaçlarını kararlaştırmak: Kararlaştırılan politika ve amaçlarına örgüt faaliyetlerinde yol gösterici olmaktadır. İşletme faaliyetleri bir plana bağlamaktadır.
- Örgüt kurar. Planı uygulamak için yapılacak işler belirlenir ve bu işleri yapacak kişiler görevlendirilir ve yapılacak işlerle görevlendirilen kişiler arasında ilişkiler kurulur.
- Kaynakları ele geçirir. Planı uygulamak için yöneticiler, işgörenler, bina, araç ve gereçler sağlanır.
- Sağlanan kaynakları, hazırlanan ayrıntılı programa göre, faaliyete geçirir ve faaliyetleri denetler.

15.a İşletme ve Çevresi

Örgütün dış çevresi, örgüt dışında meydana gelen ve örgütü etkileme kapasitesi olan bütün unsurları içermektedir.

Dış çevre iki düzeyde ele alınabilir. Bunlar uzak çevre ya da makro çevre olarak da anılan “genel çevre” ve yakın çevre ya da mikro çevre olarak da anılan “görev çevresi” olarak belirtilebilir.

15. İşletme ve Çevresi

Genel çevre, örgütü dolaylı olarak etkiler. Tüm örgütleri eşit olarak etkileyen sosyal, ekonomik, hukuki/siyasal, uluslararası, doğal ve teknolojik faktörler de buna dahildir. Devlet düzenlemelerinde meydana gelen değişiklikler ya da ekonomik gerileme, genel çevreyi oluşturan unsurlardır. Bu olaylar günlük işlemleri doğrudan değiştirmez, fakat tüm örgütleri eşit bir şekilde etkiler.

1.5. İşletme ve Çevresi

İş çevresi örgüte daha yakındır ve örgütle günlük işlemler gerçekleştiren tüm sektörleri içerir, onların temel işlemlerini ve performanslarını doğrudan etkiler. Genellikle rakipleri, tedarikçileri, müşterileri ve işgücü piyasasını kapsar.

Bir de örgütün sınırları içindeki unsurları kapsayan iç çevre vardır. İç çevre örgütün çalışanlarından, yönetiminden, kurumsal kültüründen oluşmaktadır. Bu unsurlar iç çevredeki çalışan davranışlarını ve örgütün dış çevreye ne kadar iyi adapte olacağını tanımlar.

1.5.1 Genel Çevre

Genel çevre, toplumun geniş kesimlerini, içinde yer alan sektörleri ve sektör içindeki işletmeleri dolaylı olarak etkileyerek tehdit ve fırsatlar yaratacak unsurlardan oluşabilmektedir.

Genel çevrenin boyutları örgütü zaman içinde etkilemekte ama genel olarak günlük işlemleri etkilememektedir.

1.5.1. Genel Çevre

Politik ve Yasal Çevre

Yasal çevre, işletme yönetiminde etkili olan ülkedeki anayasa ve kanunlar aynı zamanda bu alandaki hukuki uygulamalar olarak tanımlanabilmektedir.

Yasal çevre, ilgili alandaki yasa ve yasal uygulamaları, antitröst, vergi ve yabancı yatırım kanunları gibi konuları içermektedir.

1.5.1. Genel Çevre

Ekonomik Çevre

Ekonomik çevre işletmenin içinde faaliyette bulunduğu ekonominin yapısı ve yönüyle ilgili tüm faktörleri içermektedir. Bu faktörler işletmenin yaşamını devam ettirebilmesi için yaşamsal önem arz etmektedir.

Ekonominin göstergeleri olan faiz oranları, enflasyon oranı, para arzı, işsizlik oranları, dış ticaret, ödemeler, bütçe açık ve fazlaları, gayri safi milli hasıla, enerji kaynakları ve maliyetleri, ücretler, net gelirler, ve ülkenin alt yapı yatırım ve hizmetleri gözüne alınması gereken ekonomik unsurlar arasında sayılabilir.

a1.5.1. Genel Çevre

Demografik Çevre

Demografik çevre faktörleri, ulusal makro çevre içinde yer alan tüm nüfusun:

- Miktar,
- Yaş,
- Cinsiyet,
- Eğitim ve öğretim düzeyi,
- Mesleki durum,
- Aile yapısı,
- Nüfusun kent ve kırsal kesim dağılımı gibi birçok alt özellikten oluşmaktadır.

1.5a.1. Genel Çevre

Sosyokültürel Çevre

Sosyokültürel çevre toplumdaki bireylerin yaşam şeklini etkileyen faktörleri içerir ve kültürel değerlerle, sosyal normlarla, yaşam tarzıyla ilgilidir.

İşletmeler faaliyette buldukları bölgelerde yaşayanların sosyokültürel özelliklerini dikkate almalı ve anlamalıdır. Yaşam tarzındaki farklılıklar; farklı grupların işletme ve sektörden beklentilerini etkilemektedir.

1.a5.1. Genel Çevre

Teknolojik Çevre

Genel çevre faktörleri arasında işletmelerin sistemlerini doğrudan ya da olaylı etkileyen, fırsat ve tehditler yaratan, en önemli çevresel unsurlardan biridir.

Özellikle teknolojiye yaşanan hızlı değişim işletme sistemlerinde de sürekli bir değişimi zorunlu kılmaktadır.

1.5.1. Genel Çevre

Uluslararası çevre

Günümüzde dünya küresel bir pazar yeri haline gelmiştir. Bu nedenle iş adamlarının genel çevresel faktörleri küreselleşme bağlamında analiz etmeleri gerekmektedir. Uluslararası çevresel faktörler arasında dikkate alınması gereken konular; mevcut piyasalardaki değişimler, yeni gelişen ülkelerarası piyasalar, önemli uluslararası, siyasal, kültürel ve ekonomik olaylar, dış ticarete ülkeler ve bölgeler arası bloklar ve işbirlikleri, uluslararası ticarete etkili kurum, kuruluş ve sözleşmeler, ülkeler ve bölgeler arası ticaret uygulamalarındaki teşvik ve engeller olarak belirtilebilir.

1.5.2. İş Çevresi

İş çevresi, örgütle doğrudan bir çalışma ilişkisi içinde bulunan sektörleri kapsamaktadır. Bunlar arasında müşteriler, rakipler, tedarikçiler, işgücü piyasası bulunmaktadır:

1.5.2. İş Çevresi

Müşteriler

Örgüt çevresinde bulunan ve örgütten mal veya hizmet alan insanlar ve örgütlerdir. Bu tanıma göre örgütün müşterileri örgütün başarısını belirleyen çok önemli bir unsur olması açısından önemlidir. Müşteriler satın aldıkları ürünleri tüketmek ya da başkasına satmak üzere alabilirler.

Üç ana müşteri grubu:

- Perakendeciler,
- Toptancılar
- Kurumsal müşteriler olarak belirtilebilir.

1.5.2. İş Çevresi

Rakipler

Aynı müşteri gruplarına mal ve hizmet sağlayan, aynı endüstride ya da iş alanında yer alan diğer örgütler rakip olarak tanımlanmaktadır.

Böyle piyasalarda faaliyet gösteren işletmelerden beklenen, piyasaların uygun gördüğü ve kabul ettiği ticari ahlak kurallarına uygun şekilde rekabet etmeleridir.

a1.5.2. İş Çevresi

Tedarikçiler

Tedarikçiler örgütlerin üretim yapmaları için onlara ham madde sağlayan kuruluşlardır. İşletmeler ürünlerini üretme ve dağıtma aşamalarında çeşitli girdilere ihtiyaç duymaktadırlar. Üretilen ürünlerin kalitesi bu girdilere büyük oranda bağlı bulunmaktadır.

Bu nedenle üretici işletme ile tedarikçileri arasındaki ilişkiler; kalitenin korunması, ürünlerin zamanında pazara sunulması, ihtiyaçların zamanında yetiştirilmesi ve üretim maliyetlerinin azaltılması açısından son derece önemlidir.

1.aaa5.2 İş Çevresi

İşgücü Piyasası

İşgücü piyasası en basit ifadeyle, örgüt için çalışabilecek işgücünü temsil etmektedir.

Bir başka ifadeyle, işletme faaliyetlerinde uzman olan veya olmayan, mavi ve beyaz yakalı çalışanların oluşturduğu ve işletmelerin çalışan ihtiyacını karşıladığı ortamlar “işgücü piyasası” olarak anılmaktadır. Mavi ve beyaz yakalı çalışanlar ve tüm düzeydeki yöneticiler dışında, sendikalar, insan kaynakları danışman kurumları işgücü piyasasının aktörlerindedir.